

ÇEVRE İLE İLGİLİ KAMUSAL KARARLARDA SOSYAL KABULÜ ETKİLEYEN DURUMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF FACTORS AFFECTING SOCIAL ACCEPTANCE AT PUBLIC DECISIONS ON ENVIRONMENT

Ali EKŞİ

Ege Üniversitesi Atatürk Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, Bornova, İZMİR
(a_eksi@yahoo.com)

Yunus Emre ÖZER

Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Buca, İZMİR
(yunusemre.oz@deu.edu.tr)

ÖZ

Sosyal kabul, karar alma süreçlerinde kamu otoritesi, özel kuruluşlar, sivil toplum ve bireylerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan uzlaşıdır. Kamusal kararlarda sosyal kabulün sağlanması, kararların toplum tarafından daha çok benimsenmesine ve müzakereci demokrasinin gelişmesine katkı sağlar. Üniversite öğrencilerinin evren olarak alındığı bu çalışmada, çevre ile ilgili kamusal kararlarda sosyal kabulü etkileyen durumlar değerlendirilecek, yapılacak tartışma ile sosyal kabul sorununun çözümüne ışık tutulmaya çalışılacaktır. Çalışma sonuçlarından; katılım merkezli bilgi edinme özgürlüğü ve yargısal başvuru hakkında yaşanan sorun alanları ile katılım süreçlerinde sivil toplumun etkin rol oynayamamasının sosyal kabulü olumsuz etkilediği; kamu yararı söz konusu olduğunda işbirliği ve uzlaşi hedefli müzakerecinin kolaylaşacağı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal kabul, Kamusal kararlar, Katılımcılık, Şeffaflık

ABSTRACT

Social acceptance is a compromise that occurs when public sector, private sector, NGO's and individuals interact in decision-making process. Providing social acceptance at public decisions makes decisions more approved by public and helps the improvement of negotiative democracy. University students are accepted as an universe at this study. Cases that effects social acceptance at public decisions related with environment will be evaluated at this study. And also discussion of this study aims to help the solution of social acceptance problem. We can conclude as a result that problems about gaining information based on participation, judicial application and lack of efficiency of NGO's effects social acceptance negatively. But negotiation which aims cooperation and compromise seems easy to reach when public interest is in question.

Keywords: Social Acceptance, Public Decisions, Participation, Transparency

1. Giriş

Yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliği gibi sorunlar yaşayan ülkeler, bu sorunları aşmak için kamu politikalarını, ekonomik kalkınma hedefli ve sosyal politikalarla bütünleşik yürütmek zorundadırlar. Geçmişte, ekonomik gelişmenin demokrasiyi talep eden bir toplumsal yapı oluşturduğu düşünülürken, günümüzde demokrasi ekonomik gelişmeyi tetikleyen önemli unsurlardan biri olarak kabul edilmektedir. Ülkelerin kalkınma indekslerine bakıldığında, sosyal ve beşeri birçok başka faktörlerle birlikte, demokratikleşme ile ekonomik kalkınma arasında, doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Karmaşık sorunlar karşısında, klasik kamu yönetiminin katı, hiyerarşik ve devlet merkezli araçlarını kullanan ülkelerde sürdürülebilir kalkınma sağlanamamakta, kısmi başarılar sağlansa bile yönetimde yozlaşma ve gelir dağılımının daha çok bozulması gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Günümüzde, demokratikleşme kamu gücünü kullananları belirlemekten ziyade, kamusal kararlara katılım mekanizmalarının etkinliği ve çeşitliliği ile tanımlanmaktadır. Kamu politikalarında çok aktörlü katılım, alınan kararların toplum tarafından içselleştirilmesini sağlamakta, ekonomik gelişmeye katkı sunmakta ve müzakereci demokrasinin gelişmesini sağlamaktadır (Kapucu ve Gündoğan, 2013:282-290; Karasoy, 2013:322).

Katılım süreçleri, kamu idaresi ve toplum içerisindeki farklılıkları olan gruplar ve bireyler arasında iletişim ve etkileşim ağları oluşturur. Bu süreçlerle; karşıtlıklar ve düşmanlıklar yerine, müzakere ve uzlaşma temelli ortaklıklar oluşturulabilir (Gündoğan, 2013:31). Kamu yararı temelinde kurulacak olan ortaklıklarda, en önemli uzlaşma noktalarından birisi kamusal kararlarda sosyal kabulün sağlanmasıdır. Sosyal kabul kamusal karar alma süreçlerine; karardan etkilenen olan bireylerin, yerel halkın, sivil toplumun demokratik araçlarla katılımının sağlanması, bu yolla toplumun konu hakkında bilgilendirilmesi, oluşabilecek olan kaygıların yönetilmesi ve çıkan kararın toplum tarafından sahiplenilmesidir (Palabıyık vd., 2010:197). Sosyal kabul, karar alma süreçlerinde açık olan sürekli etkileşimin sonucu olarak ortaya çıkan uzlaşmadır. Sosyal kabul özü itibarıyla karar alma süreçlerinde, kamu otoritesi, özel kuruluşlar, sivil toplum ve bireyin etkileşimi ve kamusal güç ile yetkinin nasıl kullanıldığı ile ilgilidir (Gündoğan, 2013:26). Sosyal kabul tanımından anlaşılması gereken, toplumu kamu kararlarının taraftarı yapmak olmamalıdır. Sosyal kabulde ön yargılarla oluşacak olan retçiliğin önüne geçebilmenin temel yolu, karar verme süreçlerinin şeffaf yürütülmesi, toplumun zamanında ve doğru bir şekilde bilgilendirilmesidir (Palabıyık vd., 2010:198).

Kamu otoritesi tarafından alınan kararlarda sosyal kabul sağlanırsa, bu kararların toplum tarafından daha çok benimsenmesine ve demokratik kültürün yerleşmesine katkı sağlar (Karasoy, 2013:331). Alınan kararlarda sosyal kabul aranmaz ya da sağlanamazsa, toplumda ortak bir sinerji oluşturulamaz ve sosyal maliyet ortaya çıkar (Shehrin, 2013:215). Toplumda kutuplaşma artar, kamu otoritesi ile toplum arasında güven algısı olumsuz etkilenir, kamusal kararlarda önerilerini ve kaygılarını ortaya koyabilecekleri bir katılım mekanizması bulamayan kesimlerde, "temsiliyet sorunu" oluşur (Bilgen, 2012; Özyol, 2013). Bu süreçte kamu otoritesi ya da bürokrasisinin, marjinal görüşlerden ürkererek savunmacı bir refleks geliştirmesi, sorunları çözmekten ziyade yeni kriz alanları oluşturur. Dahası müzakereci demokrasiden uzak, devleti merkeze alan ve toplumun karar verme süreçlerine katılımını engelleyen ya da zorlaştıran yönetimler, toplum ile doğru iletişim kanalları kuramaz ve kriz yönetiminde de başarılı olamazlar. Bazen yönetilemeyen krizler, ekonomik ve siyasi istikrarı olumsuz etkileyen olaylar ve yeni kriz alanları oluşturabilir (Kapucu ve Gündoğan, 2013:285; Ekşi, 2013:162). Katılımcı ve kapsayıcı bir yönetim anlayışının sağlanmadığı yönetim anlayışında, ortaya çıkacak ilk sorun sosyal dışlanmadır. Sosyal dışlanma,

bireylerin katılımını engellemek ya da toplumun imkânlarından daha az istifade etmesine neden olmak şeklinde tanımlanmaktadır. Avrupa Birliği sosyal dışlanmayı, ekonomik ve sosyal uyumun önünde en büyük engel olarak görmektedir. Sosyal dışlanmayı tersine çevirecek sosyal kabul hedefli kamu politikalarını tercih etmek, olası krizlerin önüne geçmek için zorunlu görülmektedir (Ovichegan, 2014:359).

Türkiye 2013 yılında Gezi Parkı olaylarını yaşadı. Çevre ile ilgili bir kamu kararına karşı oluşan sosyal kabul sorunuyla, bir sivil mukavemet eylemi olarak başlayan ve kamu idaresi tarafından yönetilemeyerek büyük bir krize dönüşen bu olay, hem fiziki hem de sosyal zararlar oluşturdu (Toprak, 2013a; Ekşi, 2013:158). GENAR araştırma şirketinin 2013 yılında yapmış olduğu araştırmada, Gezi Parkı olaylarındaki katılımcıların içerisinde öğrencilerin/gençlerin önemli bir yer tuttuğu bulgulanmıştır (GENAR, 2013). Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinde çevre ile ilgili kamusal kararlarda sosyal kabulü etkileyen durumlar değerlendirilecek, yönetim ilkelerini bir yönetim ideali olarak değerlendirerek yapılacak tartışma ile sosyal kabul sorunun çözümüne ışık tutulmaya çalışılacaktır.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışma evreni, İzmir ilinde eğitimlerine devam eden üniversite öğrencileri olarak belirlenmiştir. Örneklem ise Ege ve Dokuz Eylül Üniversitelerinde önlisans ve lisans eğitimine devam eden son sınıf öğrencilerinden, tek aşamalı kümeleme yöntemi ile mesleki çevre dersi alanlar, seçmeli çevre koruma dersi alanlar ve çevre ile ilgili herhangi bir ders almayanlar olmak üzere; önlisans ve lisans öğrencilerinden 100'er öğrenci olarak belirlenmiştir. Araştırma uygulama alanları olarak, Ege Üniversitesi Atatürk Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Eczane Hizmetleri ve İlk ve Acil Yardım Programları ile Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi ve İşletme Bölümleri ile Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Çevre Mühendisliği Bölümü olarak belirlenmiştir. Araştırma, Kasım-Aralık 2013 tarihlerinde, yüz yüze anket uygulaması yöntemi ile araştırmacılar tarafından uygulanmış; araştırma sonunda 101 önlisans, 90 lisans öğrencisine ulaşılabılmıştır. Anket formunun ilk bölümünde katılımcıları tanımlayıcı bilgiler yer almış; ikinci bölümde, sosyal kabul ve katılım ile ilgili sorularla birlikte, sosyal kabulü etkileyen faktörleri sorgulayan sorular da yer almıştır. Toplanan veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences Chiago, Ill, USA) 16,0 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veri çözümlemesinde frekans dağılımı ve yüzdelerden yararlanılmış, değişkenler arasındaki farkın belirlenmesinde ki-kare testi kullanılmıştır. $P < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Cronbach güvenilirlik analizinde, ölçek güvenilirliği kabul edilebilir seviyede çıkmıştır ($\alpha = 64$).

3. Bulgular

Katılımcıların %70,7'si ($n=135$) kadın, %29,3'ü ($n=56$) erkektir. Katılımcıların yaş ortalaması 20,93'tür (standart sapma:0,15305). Katılımcıların en küçüğü 17, en büyüğü 30 yaşındadır. Katılımcıların %85,9'u ($n=164$) ailesinin kentsel yaşam alanında, %14,1'de ($n=27$) kırsal yaşam alanında yaşadığını belirtmiştir. Katılımcıların % 93,7'si ($n=179$) önümüzdeki ilk seçimde oy kullanacağını belirtmiş, %13,6'sı ($n=26$) bir sivil toplum kuruluşuna üye olduğunu, % 4,7'side ($n=9$) çevre ile ilgili bir sivil toplum kuruluşuna üye olduğunu belirtmiştir¹.

¹ Araştırma anketinde, katılımcıları tanımlayıcı bilgiler içerisinde, ailelerinin gelir ve eğitim durumu da sorulmuştur. Ancak araştırmanın bağımsız değişkenleri ile istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki kurulamadığı için bu değişkenlere makalede yer verilmemiştir.

Katılımcıların %52,9'u (n=101) önlisans düzeyinde, % 47,1'i (n=90) lisans düzeyinde eğitimlerine devam etmektedir. Katılımcıların %34,6'sı (n=66) üniversite eğitimlerinde mesleki eğitimlerinin bir parçası olarak çevre ile ilgili dersler almış, % 35,6'sı (n=68) seçmeli çevre koruma dersi almış ve %29,8'i (n=57) üniversite eğitimlerinde çevre ile ilgili herhangi bir ders almamışlardır (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların Eğitim Durumlarını Tanımlayan Bilgiler

Öğrenim Düzeyi	n	%	Bölümü		Çevre ile İlgili Eğitim Durumu	n	%	
			n	%				
Önlisans	101	52,9	Eczane Hizmetleri	68	35,6	Mesleki Çevre Dersi Alan	66	34,6
			İlk ve Acil Yardım	33	17,3			
Lisans	90	47,1	Kamu Yönetimi	48	25,1	Seçmeli Çevre Koruma Dersi Alan	68	35,6
			Çevre Mühendisliği	18	9,4			
			İşletme	24	12,6	Çevre ile ilgili Ders Almayan	57	29,8
Toplam	191	100		191	100		191	100

Katılımcıların %18,8'i (n=36) "karar verme süreçlerine halkın katılımı" konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu belirtirken, %45'i (n=86) kısmen bilgi sahibi olduğunu, %36,1'i de (n=69) bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. % 1'i (n=2) "karar verme süreçlerine halkın katılımını yeterli" bulurken; %7,9'u (n=15) "kısmen yeterli", %91,1'i de (n=174) "yetersiz" bulmuştur. Katılımcıların %4,2'si (n=8) "karar verme süreçlerinin şeffaf olduğunu" belirtirken; %81,7'si (n=156) "şeffaf olmadığını", %14,1'i de (n=27) bu konuda "fikrinin olmadığını" belirtmiştir. %3,7'si (n=7) "karar verme süreçleri ile ilgili topluma yeterli bilgilendirme yapıldığını" belirtirken; %92,7'si (n=177) "yeterli bilgilendirmenin yapılmadığını", %3,7'si de (n=7) bu konuda "fikrinin olmadığını" belirtmiştir.

Katılımcıların %6,3'ü (n=12) "çevre ile ilgili konularda vatandaşın bilgi edinme hakkının yeterli olduğunu" belirtirken; %86,9'u (n=166) "yetersiz olduğunu", %6,8'i de (n=13) bu konuda "fikrinin olmadığını" belirtmiştir. %10,5'i "çevre ile ilgili konularda vatandaşın hukuki haklarının yeterli olduğunu" belirtirken; %72,8'i (n=139) "yetersiz olduğunu", %16,8'i de (n=32) bu konuda "fikrinin olmadığını" belirtmiştir. Katılımcıların %9,9'u (n=19) "çevresel risklerin yönetilmesinde kamu idaresine güvendiğini" belirtirken; %12,6'sı (n=24) "kısmen güvendiğini", %77,5'i de (n=148) "güvenmediğini" belirtmiştir.

Katılımcılar, çevreye olumsuz etkisi olması beklenen yatırımları, bir birey olarak kabul etmeme gerekçelerini Tablo 2'deki gibi belirtmişlerdir.

Tablo 2. Çevre ile ilgili Yatırımlarda, Katılımcıların Kabul Etmeme Gerekçeleri

Kabul Etmeme Gerekçesi	Etkiler		Etkilemez	
	n	%	n	%
Yapılacak olan yatırımların insan sağlığını olumsuz etkileyecek olması	177	92,7	13	6,8
Yapılacak olan yatırımın doğal çevreyi (hava, su, toprak) kirliletecek olması	169	88,5	22	11,5
Yapılacak olan yatırımın yeşil alanları ve ormanları olumsuz etkileyecek olması	164	85,9	27	14,1
Yapılacak olan yatırımların tarım alanlarını etkileyecek olması	118	61,8	73	38,2
Yapılacak olan yatırımın yaşam alanına yakınlığı	117	61,3	74	38,7

Katılımcılar, çevreye olumsuz etkisi olması beklenen yatırımları, bir birey olarak kabul etme gerekçelerini Tablo 3'deki gibi belirtmişlerdir.

Tablo 3. Çevre ile ilgili Yatırımlarda, Katılımcıların Kabul Etme Gerekçeleri

Kabul Etme Gerekçeleri	Etkiler		Etkilemez	
	n	%	n	%
Yapılacak olan yatırım ülkenin kalkınmasına olumlu etki yapacak olması	120	62,8	71	37,2
Yapılacak olan yatırımın günlük yaşamı kolaylaştıracak olması	101	52,9	90	47,1
Yapılacak olan yatırımın istihdamı arttıracak olması	81	42,4	110	57,6
Yapılacak olan yatırımın yaşam alanına uzaklığı	65	34,0	126	66,0

Katılımcılar, çevreye olumsuz etkisi olması beklenen yatırımlarda, fikirlerinin kabul etme yönünde değişmesini sağlayabilecek durumları Tablo 4'deki gibi belirtmişlerdir.

Tablo 4. Çevre ile ilgili Yatırımlarda, Katılımcıların Fikirlerinin Kabul etme Yönünde Değişmesini Sağlayabilecek Durumlar

Fikir Değişirme Gerekçeleri	Değiştirir		Değiştirmez	
	n	%	n	%
Yatırımın oluşturacak olduğu çevresel risklerin ve bu risklere karşı alınacak olan önlemlerin şeffaf bir şekilde toplum ile paylaşılması	159	83,2	32	16,8
Çevresel konularda karar verme süreçlerine halkın katılımının aktif olarak sağlanması	124	64,9	67	35,1
Yapılacak olan yatırımlarla ilgili topluma yeterli bilgilendirmenin yapılması	114	59,7	77	40,3
Çevresel konularda karar verme süreçlerine karşı, bireylerin ve sivil toplumun yargısal makamlara başvurabilmelerinin kolaylaştırılması	97	50,8	94	49,2

Öğrenim düzeyi ile karar verme süreçlerine halkın katılımı konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünenler arasında, istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmaktadır ($P=0,001$). Lisans düzeyinde eğitim gören öğrencilerde yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünenlerin oranı %28,9'ken, bu oran önlisans düzeyinde eğitim gören öğrencilerde %9,9'dur. Üniversite düzeyinde çevre ile ilgili eğitim alma durumu ile karar verme süreçlerine halkın katılımı konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünenler arasında, istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmaktadır ($P=0,000$). Yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünenlerin oranı, çevre ile ilgili mesleki ders alanlarda %36,4'ken, bu oran seçmeli çevre koruma dersi alanlarda %10,3 ve üniversite düzeyinde çevre ile ilgili ders almayanlarda da %8,8 bulunmuştur. Araştırmada yer alan diğer değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmamıştır.

4. Tartışma

4.1. Katılımın sosyal kabul üzerine etkisi

Yapılan çalışmada, "karar verme süreçlerine halkın katılımı" ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünenlerin oranı %20'nin daha altındadır. Lisans düzeyinde eğitim alanlarda ve çevre ile ilgili mesleki ders alanlarda oran daha yüksek olmakla birlikte; çevre ile ilgili ders almayanlarda oran %8'lere kadar düşmektedir. Halkın yönetime katılmasında, gerekli koşulların sağlanması ve

gerekli yolların açılması kadar, katılım yolları konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi de son derece önemlidir. İzmir'in öğrenci sayıları açısından iki büyük üniversitesinin öğrencileri üzerinde yapılan bu çalışmada, halkın yönetime katılımı ile ilgili bilgi durumunun bu kadar düşük olması; hem halkın katılıma istekliliğini, hem de sosyal kabul tanımında anahtar kelime olan uzlaşa kültürünü olumsuz etkileyecektir (Kapucu, 2012:44; Kapucu ve Gündoğan, 2013:284).

Bir program ya da projenin başarılı bir şekilde tamamlanabilmesi ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sunabilmesi için toplumsal uzlaşa ve çok aktörlü katılım ön koşul olarak tanımlanmaktadır (Shehrin, 2013:209). Yönetişim anlayışında, hiçbir aktörün tek başına günümüzün karmaşık sorunlarını çözmeye yeterli kapasite ve bilgiye sahip olamayacağı kabul edilmektedir. Halkın düşünce ve taleplerinden üretilen bilgi, en az uzmanların ürettiği bilimsel bilgi kadar önemlidir. Katılım süreçlerinde vatandaşın sağlayacağı bilgi akışı kamu otoritesi açısından çok önemlidir. Ancak genelde karar alıcılar vatandaşın düşüncelerine kapalı olmakta, vatandaşta karar alıcıların teknik bilgi ve kapasitesine sahip olamamaktadır. Katılım mekanizmalarının işletilmesi ile paydaşlar bir araya getirilerek, karşılıklı bilgi alışverişi sağlanabilmekte, ortak bir sinerji yaratılabilmekte ve bu sinerji kamu yararına kullanılabilir (Genç, 2012:61; Okçu, 2012:13; Kapucu, 2012:38).

Katılımcıların %90'dan daha fazlası karar verme süreçlerine halkın katılımının yeterli olmadığını düşünmektedir. Katılım olgusu demokrasinin içselleştirilmesi ve siyasal kültürün olgunlaşmasıyla doğrudan ilişkilidir (Toprak, 2013b:71). Türkiye'de son yıllarda siyaset başta olmak üzere birçok farklı alanda kutuplaşma giderek artmaktadır. Bu durum, vatandaşın temsili seçim araçlarına katılım oranını arttırabilir. Nitekim bu çalışmada katılımcılar "önümüzde ki seçimde oy kullanacak mısınız?" sorusuna, %93,7 oranında evet yanıtını vermişlerdir. Ancak kutuplaşma, en basit toplumsal sorunlarda bile insanların karşı tarafın tarafsızlığını yitirdiğini düşünerek, ön yargılarla müzakereye kapanmalarına neden olabilir (Ağırdır, 2010:2). Karar verme süreçleri ile gelişecek müzakereci demokrasi ile mevcut ve muhtemel sorunlar karşısında toplumun ve dolayısıyla kamu yönetiminin dayanaklılığı artmakta, sorun çözme kapasitesi güçlenmekte, birlikte yaşam ve uzlaşa kültürü güçlenmektedir. Katılımcı bir demokrasi anlayışının olmadığı, gücün giderek merkezileştiği ve tek noktada toplanmaya başlandığı sistemlerde, kararların alınması ve uygulanması adil bir sistem olarak görülmediği gibi güncel sorunlara çözüm üretmek bir yana, geleceğe dönük yeni sorun alanlarının ve uzlaşa hedeflemeyen çatışma ortamlarının oluşmasına neden olmaktadır (Gündoğan, 2013:40-51).

4.2. Şeffaflığın Sosyal Kabul Üzerine Etkisi

Çalışmada, karar verme süreçlerinin şeffaf bir şekilde yürütüldüğünü düşünenlerin oranı %4'ler düzeyindedir. Yeni kamu yönetimi işletmeciliği (YKİ) anlayışıyla birlikte, özel sektör karşısında güçsüzleşen devletin yönetiminde şeffaflık sağlanamazsa; yolsuzluk ve gelir dağılımı eşitsizliği artmakta, beklenen demokratik yönetimin aksine "burjuva diktatörlüğü" ortaya çıkabilmektedir (Okçu, 2012:27). Başka nedenlerle birlikte, kamu kararlarında şeffaflığın sağlanamaması etik yozlaşmanın ülkede yaygınlaşmasına neden olmakta; bu durum devlet otoritesine olan güveni azaltmakta, etkin ve verimli kamu hizmeti sunumunu zorlaştırmaktadır. Bu nedenle YKİ'nin kendine has sorun alanlarının da etkisiyle gelişen yönetimde; alınan kararlarda kamu otoritesine güvenin sağlanabilmesi, kamu yararının korunabilmesi ve kararın toplum tarafından sahiplenilmesi için şeffaflık önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Şeffaflık aynı zamanda, kamu otoritesi ve vatandaş arasındaki ilişkinin geliştiği bir yönetim kültürü oluşmasında ve müzakereci demokrasinin gelişmesinde de önemli bir etkidir (Gündoğan, 2013:48; Koçak ve Öztepe, 2012:93).

Bu çalıřmada katılımcıların yaklaşık %90'ı evre ile ilgili konularda vatandařın bilgi edinme hakkının, %70'den daha fazlası da evre ile ilgili konularda hukuki haklarının yetersiz olduđunu dűřünmektedir. Bilgi edinme hak ve zgűrlűđű, yönetimde řeffaflıđın hukuki altyapısını oluřturmaktadır (Kahraman vd., 2012:122). Tűrkiye'de bilgi edinme hakkı konusunda ki temel dűzenleme 24 Ekim 2003 tarihinde yayınlanmıř olan, "Bilgi Edinme Kanunu"dur. Kanunda açık bir řekilde herkesin bilgi edinme hakkının olduđu belirtilmekle birlikte, uygulamada önemli sorunlar yařanmaktadır. İdare bazen kanunda zorunluluk olmasına rađmen hiçbir gerekçe göstermeden yanıt vermeyebilmekte, bazen de kanunda istenilen bilginin idareye ek veya özel bir çalıřma ya da arařtırma getiremeyeceđini belirten, 7. Madde gerekçe gösterilerek, bilgi talebine olumsuz yanıt verilebilmektedir (Aras ve Baturay, 2009:110; Koçak, 2010:122). Çevresel konularda halkın katılım hakkı ile birlikte; yargısal bařvuru ve bilgiye eriřim hakkına gűvence sađlayan, uluslararası etik arenada řekillenmiř en önemli araç "Aarhus Sözleřmesi"dir (Cořkun, 2002:148-150). Tűrkiye, AB Műzakere sűrecinde "evre Faslı" Aralık 2009'da açılmıř olmasına rađmen, Aarhus Sözleřmesi'ni henűz imzalamamıřtır. Tűrkiye'nin Aarhus Sözleřmesi'ni imzalaması evre hakkının kullanımında ileri bir adım olacaktır (Toprak, 2012: 298). űnkű Karar verme sűrelerinde çok aktrlű bir ađ yapının oluřturulması ve bu yapının iřlerlik kazanması, sađlıklı iřleyen bir yargı sistemi ve vatandařa gerektiđinde yargıya bařvurabilme hakkının sađlanması ile iliřkilidir. Açık ve řeffaf bir kamu yönetimi anlayıřında, vatandařın bilgiye eriřim hakkının yasalarla gűvence altına alınması gerekir. Dahası řeffaflıđın temel ilkesi kamusal bilgiye eriřim zgűrlűđűdűr (Gűndođan, 2013:44-48).

4.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Kabul zerine Etkisi

Karar verme sűrelerinde katılımın sađlanması ile birlikte, uzlařı hedefleyen műzakere ortamlarının oluřturulması son derece önemlidir. Sosyal kabul açısından katılım mekanizmaları deđerlendirildiđinde, konunun temelde iki muhatabının olduđu grűlmektedir; katılımcı vatandař ve idare. Bir sarmal řeklinde; vatandařta idarenin alacađı kararlara karřı her řeye rađmen retiliđin geliřmesi, idarenin de bu retilikten çekinerek daha da kapanması ve giderek hiyerarřik bir yönetim modelini sahiplenmeye bařlaması, uzlařı ortamını ortadan kaldıran ve sosyal kabulű daha da dűřűren en önemli faktrdűr (Toprak 2012:7). Bu sarmalı zűp fırsata dnűřtűrebilecek, kilit ise sivil toplum kuruluřlarıdır. Katılımcı demokraside, bireyin özne olarak ađırlıđını koyabilmesi, tek bařına her zaman műmkűn olmamaktadır. Bireyler bir araya gelerek oluřturacakları sivil toplum kuruluřları aracılıđıyla katılım mekanizmalarına daha etkin bir řekilde katılabilirler. Yönetiřimin zűnde sivil toplum kuruluřlarının gűlendirilmesi; gençlerin sivil toplum giriřimlerinin içerisinde yer almalarının sađlanması ve dıřlanmayarak, cesaretlendirilmeleri yer almaktadır. Bu çalıřmada, katılımcıların herhangi bir sivil toplum kuruluřuna űye olma oranı, %13,6 olarak bulunmuřtur. Bunların içerisinde evre ile ilgili sivil toplum kuruluřlarına űye olanların oranı %5'in altındadır. Uçkan'a göre, "űlkemizde merkezi yönetsel paradigmalardan hkimiyeti gerçek anlamda sivil toplum yapılařmasını geciktirmiřtir" (Uçkan, 2013:122). Son derece sınırlı olan sivil toplum kuruluřlarının önemli bir kısmı; sportif faaliyetler, hemřerilik ve cami yaptırma bařta olmak űzere hayır iřleri ile iliřlidir. Tűrkiye'de sivil toplum yapılanmasında, akrabalık, torpil, hemřerilik ve partizanlık gibi faktörlerin etkin olması, gerçek anlamda bireysel özerkliđi sađlayan sivil toplum yapılanmasına engel olmaktadır (Çaha vd., 2013:24-42). Sivil toplum kuruluřlarının yetersizliđi; katılım sűrelerinden uzlařı amaçlı műzakere alanlarının dođmasını, dolayısıyla katılımın amacına ulařmasını engellemektedir. Siyasetten ve vesayetten ayrılmıř, ađdař sivil toplum kuruluřları, katılım sűrelerinde etkin rol oynayarak, műzakereci demokrasinin geliřimine de katkı sunabilirler (Genç, 2012:50-53; Kapucu ve Gűndođan, 2013:283; Kahraman vd., 2012:123-124).

4.4. Sosyal Kabulü Etkileyen Diğer Durumlar

Sosyal kabul açısından bir diğer önemli mekanizma da yerel yönetimlerdir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda yerel yönetimler; halka yakın yönetim birimi ve kamu işlerinin sevk ve idaresine katılma açısından da en kolay kullanım alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın konusu olan çevre konularında, yerel yönetimler kararlar alıp, bu kararları uygulamaktadır. Örneğin yerel yönetimlerin; il çevre düzeni planının kabulü, imar, su, kanalizasyon, çevre ve çevre sağlığı, temizlik, ağaçlandırma, yeşil alan, kaynak suları, katı atık gibi çevreyle ilgili görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bu görev ve sorumluluklarla ilgili alınacak kararlarda halkın katılımı desteklenerek sosyal kabul düzeyinin artırılması hedeflenmelidir. Keza 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13. Maddesi hemşeri hukukunu tanımlarken "*hemşerilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır*" ifadesini kullanmaktadır. Yasanın hemşerilere tanıdığı bu yasal hakkın, yerel yönetimlerce hem kendi meşruyetlerini desteklemek hem de çevreyle ilgili konularda sosyal kabulü arttırmak için bir araç olarak görülmelidir (Demir, 2006:65-66).

Katılımcılar, çevreye olumsuz etkisi olabilecek yatırımlarda "insan sağlığını olumsuz etkileme", "doğal çevreyi kirletme" ve "yeşil alan ve ormanları olumsuz etkileme" konularını, sosyal kabulü olumsuz etkileyen en önemli faktörler olarak tanımlamışlardır. Ekşi'nin 2013 yılında ve Palabıyık ve arkadaşlarının 2010 yılında yapmış olduğu çalışmalarda, nükleer enerjiyi kabullenmeme gerekçelerinin en başında, insan ve doğal çevre için tehdit oluşturması yer almıştır (Ekşi, 2013:213; Palabıyık vd, 2010:267). Sosyal kabulü olumsuz etkileyen konulardan biriside; alınan yatırım kararlarından sonra, çevresel risklerin yönetiminde idarenin alacağı tutumdur. Çevreye olumsuz etkisi beklenen yatırımlarla ilgili idarenin yapmış olduğu bilgilendirmelerde, sadece yatırımın topluma yapacak olduğu katkılar değil, aynı zamanda yatırımla birlikte kazanılacak olan risklerin ve bu risklerin yönetilmesi ile ilgili planlanan faaliyetlerin kamuoyu ile şeffaf bir şekilde paylaşılması etkili olarak görülmektedir. Tek taraflı yapılan bilgilendirmeler, çevresel risklerin yönetilmesi konusunda idareye olan güveni olumsuz etkilemektedir (Ekşi, 2013:236-237). Bu çalışmada çevresel risklerin yönetilmesinde, kamu idaresine güvendiğini belirtenlerin oranı %10'un altındadır. Çevresel risklerde idareye olan güveni dolayısıyla sosyal kabulü arttırmanın yollarını, bu araştırmanın verilerinde bulmak mümkündür. Katılımcılar sosyal kabul konusundaki görüşlerini olumlu yönde değiştirebilecek faktörleri; "çevresel risklerin ve bu risklere karşı alınacak olan önlemlerin şeffaf bir şekilde toplum ile paylaşılması", "karar verme süreçlerine halkın katılımının aktif olarak sağlanması", "topluma yeterli bilgilendirmenin yapılması" ve "yargısal makamlara başvurunun kolaylaştırılması" olarak sınıflandırmaktadır. Yönetişimin temel ilkeleri ile örtüşmekte olan bu beklentiler, kamu yönetimi karar alma süreçlerinde verimliliği ve etkinliği de arttırabilecek temel ilkelerdir (Eroğlu, 2013:161).

Katılımcılar tarafından sosyal kabulü olumlu etkileyen faktörler, yapılacak olan yatırımın ülke kalkınmasına olumlu etki yapacak olması ve günlük yaşamı kolaylaştıracak olması olarak değerlendirilmektedir. Katılım ve sosyal kabul ile ilgili sonuçların bu kadar net olarak olumsuz olduğu bu çalışmada; katılımcılar görüşleri kamu yararı söz konusu olduğunda sosyal kabulün olumlu yönde değişebileceğini; katılım süreçleri ile sağlanacak olan müzakereci uzlaşının gereği olarak, kararın sonucundan çıkacak ortak fayda ve riskleri paylaşmayı kabullenebileceklerini göstermektedir (Kapucu, 2012:35).

5. Sonuç

Sosyal kabul sorununda, aktörlerin bir araya gelebileceği; etkileşime açık, uzlaşı hedefleyen katılım mekanizmalarının oluşturulması son derece önemlidir. Bu aynı zamanda, sürdürülebilir sosyo-ekonomik gelişme ve müzakereci demokrasi kültürünün oluşturulmasına da katkı sunacaktır. Araştırmada sosyal kabulü olumsuz etkileyen iki önemli faktör karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, şeffaflık ve katılım merkezli, bilgi edinme özgürlüğü ile yargısal başvuru hakkında yaşanan sorun alanlarıdır. İkincisi ise katılım süreçlerinde etkin rol oynayamayan sivil toplumun; işbirliği ve uzlaşı hedefleyen müzakere alanlarına yeterince katkı sunamamasıdır. Bu çalışmadaki katılımcıların tutumu, kamu yararı söz konusu olduğunda işbirliği ve uzlaşı hedefli müzakereye açık olduklarını göstermektedir. Sosyal kabul düşüklüğünde; sorunu kamu kararlarının çıktılarında değil, karar alma süreçlerinde aramak gerekmektedir. Bu süreçte halka en yakın yönetim birimleri olan yerel yönetimlere katılımı destekleme ve sosyal kabul düzeyini artırma açısından önemli roller düşmektedir. Çevre içerikli politikalar, katılımcı demokrasi anlayışının yerleşmesi ve uzlaşı kültürünün gelişmesi için fırsat olarak görülmeli, toplumdaki tüm aktörlerin sinerjisi ile sorunlar çözümlenerek, sürdürülebilir kalkınmaya katkı sunulmalıdır.

Kaynaklar

- Ağırır, B. (2010) "*Siyasette ve Toplumda Kutuplaşma*", KONDA, İstanbul.
- Aras, Z. - Altınok, E.B. (2009) "Türkiye'de Bilgi Edinme Hakkı ve Uygulama Sorunlar", *Ankara Barosu Dergisi*, 67(1), 107-112.
- Bilgen, S. (2012) "Katılımcılık ve Temsiliyet", <http://www.oed.org.tr/oed/images//katilimcilik-temsiliyet.pdf>, 10.03.2014 tarihi itibarıyla.
- Coşkun, A.A. (2002) "Aarhus Sözleşmesinin İdare Hukuku Açısından İrdelenmesi", *İnsan Hakları Yıllığı*, 23-24 (2001-2002), 147-160.
- Çaha, Ö. - Çaylak, A. - Tutar, H. (2013) "*Sivil Toplum Kuruluşları Profili*", SERHAT Kalkınma Ajansı. Kars.
- Demir, R. (2006) "Yerel Yönetimlerde Halkın Yönetime Katılımı", *Yönetim ve Denetim Dergisi*, 11(1), 60-73.
- Ekşi, A. (2013) "*Nükleer Kaza ve Saldırılarda Bütünleşik Kriz Yönetimi*", Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Eroğlu, H. T. (2013), "Kamu Yönetiminde Hiyerarşi, Ağ, Piyasa ve Aktörler Düzleminde Yönetişim", M. Akif Çukurçayır - H. Tuğba Eroğlu (Ed.), *Yönetişim*, Çizgi Kitapevi, Konya, s.141-168.
- GENAR (2013) "Gezi Parkı Profili", http://www.genar.com.tr/files/GEZIPARKI_PROFIL-SON.pdf, 20.03. 2014 tarihi itibarıyla.
- Genç, F. N. (2012) "Yönetişim, Yönetime Katılma ve Farklı Katılım Türleri", Fatma Neval Genç (Ed.), *Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi*, Ekin Basım Yayın, Bursa, s. 47-86.
- Gündoğan, E. (2013) "Yönetişim: Kavram, Kuram ve Boyutlar", M. Akif Çukurçayır ve H. Tuğba Eroğlu (Ed.), *Yönetişim*, Çizgi Kitapevi, Konya, s.15-56.
- Okçu, M. (2012) "Değişen Dünyayı Anlamak İçin Önemli Bir Kavram: Yönetişim", Fatma Neval Genç (Ed.), *Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi*, Ekin Basım Yayın, Bursa, s. 9-30.
- Özyol, Arzu (2013) Sürdürülebilir Kalkınma ve Katılımcı Demokrasi, <http://www.bpw-turkey.org/eklentiler/surdurulebilirKalkinmaveKatilimciDemokrasi.doc>, 10.03.2014 tarihi itibarıyla.
- Kahraman, Y.- Vurgun, L. - Öztop S. (2012), "Yönetişim Anlayışı ve Değerlerin Yönetim Kültürüne Etkileri", Fatma Neval Genç (Ed.), *Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi*, Ekin Basım Yayın, Bursa, s. 111-136.

- Kapucu, N. (2012) "Sivil Toplumun Kamu Politikalarına Etkin Katılımı: Yeni Kamu İşletmeciliğinden Yönetişime Geçiş ve Devlet-Birey ilişkileri", Fatma Neval Genç (Ed.), *Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi*, Ekin Basım Yayın, Bursa, s.31-46.
- Kapucu, N. – Gündoğan, E. (2013) "Yönetişim, Ekonomik Kalkınma ve Demokrasi", M. Akif Çukurçayır ve H. Tuğba Eroğlu (Ed.), *Yönetişim*, Çizgi Kitapevi, Konya, s.265-294.
- Karasoy, H. A.(2013) "Çok Düzlemli Yönetişim" M. Akif Çukurçayır ve H. Tuğba Eroğlu (Ed.), *Yönetişim*, Çizgi Kitapevi, Konya, s.319-336.
- Koçak, S. Y. (2010) "Kamu Yönetiminde Açıklık İçin Bilgi Edinme Hakkı", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2010(23),115-125.
- Koçak, S.Y. - Öztepe, M.C. (2012) "Yönetişim Yaklaşımı Açısından Kamu Yönetimi Etiği", Fatma Neval Genç (Ed.), *Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi*, Ekin Basım Yayın, Bursa, s.87-110.
- Ovichegan, S. (2014) "Social exclusion, social inclusion and 'passing': the experiences of Dalit students at one elite Indian university", *International Journal of Inclusive Education*, 18(4),359-378.
- Palabıyık, H. – Yavaş, H. – Aydın M. (2010) "Nükleer Enerji ve Sosyal Kabulü", USAK Yayınları, Ankara.
- Shehrin, P.K. (2013) "Kent Yönetimi ve Planlamada Yönetişim", M. Akif Çukurçayır ve H. Tuğba Eroğlu (Ed.), *Yönetişim*, Çizgi Kitapevi, Konya, s.201-222.
- Sobacı, M.Z. (2013) "Yönetişim ve Politika Transferi: Koşulsallık Bağlamında Bir Analiz", M. Akif Çukurçayır ve H. Tuğba Eroğlu (Ed.), *Yönetişim*, Çizgi Kitapevi, Konya, s.223-248.
- Toprak, Z. (2012) "*Çevre Yönetimi ve Politikası*", Albi Yayınları. İzmir.
- Toprak, Z. (2013a) "Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum", *Ortadoğu ve Sivil Toplum Diyaloğu Çalıştayı*, 6-7 Nisan 2013, Gaziantep.
- Toprak, Z. (2013b) "E- Yönetişim ve E- Demokrasi", M. Akif Çukurçayır ve H. Tuğba Eroğlu (Ed.), *Yönetişim*, Çizgi Kitapevi, Konya, s.71-102.
- Uçkan, Ö. (2013) "Politika Yapım Süreci ve Yönetişim: Türkiye'de Bilgi Toplumu ve Bilgi Ekonomisi Politikalarının Üretiminde Yönetişim Fobisi", M. Akif Çukurçayır ve H. Tuğba Eroğlu (Ed.), *Yönetişim*, Çizgi Kitapevi, Konya, s.103-140.